

Knjiški Krnjaš X.

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP
*Akademik Ivan Vanja Radauš (1906. – 1975.),
akademski kipar, slikar i književnik,
o 50. godišnjici smrti*

Vinkovci, 5. prosinca 2025.

Urednici

Akademik Igor Anić, redoviti profesor u
trajnom izboru

Dr. sc. Anica Bilić, znanstvena savjetnica u
trajnom izboru

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
CENTAR ZA ZNANSTVENI RAD U VINKOVcima

Knjiški Krnjaš X.

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP
*Akademik Ivan Vanja Radauš (1906. – 1975.),
akademski kipar, slikar i književnik,
o 50. godišnjici smrti*

PROGRAMSKA KNJIŽICA
KNJIŽICA SAŽETAKA

Zagreb – Vinkovci
2025.

Organizator

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
CENTAR ZA ZNANSTVENI RAD U VINKOVcima

Znanstveni skup finansijski su potpomogli

VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA

GRAD VINKOVCI

BOSO, d. o. o., Vinkovci

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
CENTAR ZA ZNANSTVENI RAD U VINKOVcima

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP

*Akademik Ivan Vanja Radauš (1906. – 1975.),
akademski kipar, slikar i književnik,
o 50. godišnjici smrti*

petak, 5. prosinca 2025.

*Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci
Ulica kralja Zvonimira 9
i*

*Rodna kuća Ivana Kozarca
Ulica Josipa Kozarca 38, Vinkovci*

Vanja Raduš, *Pejzaž*, akvarel, 23,7 x 36,5, Gradski muzej Vinkovci,
Galerijski odjel, Zbirka Vanje Radauša,
G 638-21

Krnjaš

Krnjaš	Napretka
Stari Krnjaš	Civilizacije
Još traje	Drugu
Živi	Veliku
I dudovi stari	Modernu
I čamci mali	Nebodernu sagraditi
I Bosut	A Krnjaš stari
Lipi moj	Stoji
Dragi	Nepomičan
Bosut stoji	Skoro bih rekao
Kao zaustavljeno	Vječan
Djetinjstvo moje	I proteže se
Kao igre	Provlači duž Bosuta
Kupanja	Danas injem
Pecanja	Snijegom
Zadirkivanja	Posuta
A ponekad i plakanja	Sve do Cibalije
Dječja	Do Nefkoša
Nemirna	Zadnje
I Ivina kuća stoji	Posljednje stanice
Još stoji	Djeteta il starice
I traje	U vom
Kako dugo još	Mom
I tko će se jednog dana	Starom
Sjetiti	Dragom
Kuću porušiti	Krnjašu
I u ime kulture	

PROGRAM

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP
AKADEMIK IVAN VANJA RADAUŠ (1906. – 1975.),
AKADEMSKI KIPAR, SLIKAR I KNJIŽEVNIK,
O 50. GODIŠNJICI SMRTI

Voditeljica znanstveno-stručnoga skupa

dr. sc. Anica Bilić, znanstvena savjetnica u trajnom izboru i
upraviteljica Centra za znanstveni rad Hrvatske akademije
znanosti i umjetnosti u Vinkovcima

11 – 12 sati

SPOMEN-ZBIRKA IVANA VANJE RADUŠA,
GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VINKOVCI,
Ulica kralja Zvonimira 9, Vinkovci

Pozdravni govori

Željka Djeke, dipl. knjiž., prof., Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci
Čitateljski tragovi Ivana Vanje Raduša

Tihomir Marojević, prof., knjižničarski savjetnik, Gradska knjižnica
i čitaonica, Vinkovci

*Predstavljanje proširene stvarnosti i rukopisne građe Spomen-zbirke
Ivana Vanje Radauša u Gradskoj knjižnici i čitaonici Vinkovci*

12 – 16 sati

RODNA KUĆA IVANA KOZARCA

Ulica Josipa Kozarca 38, Vinkovci

Tihana Boban, viša kustosica, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, Zagreb

Vanja Radauš – kipar riječi: portreti književnika u njegovu opusu iz fundusa Gliptoteke HAZU

Dr. sc. Ljiljana Kolenić, redovita profesorica u trajnom izboru u mirovini, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Hrvatski jezik u Radauševoj „Slavoniji, zemlji plemenitoj“

Dr. sc. Anica Bilić, znanstvena savjetnica u trajnom izboru i upraviteljica, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima

Čitanje pjesničkih zbirki „Josipovo polje“ i „Zaspala ravnica“ Vanje Radauša u postkolonijalnom ključu

Dr. sc. Marica Liović, redovita profesorica, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Nausikaja s obala Jadranskoga i Panonskoga mora

Dr. sc. Vlasta Novinc, Srednja škola Ilok

Ratna trauma u zbirci „Talozi krvi“ Vanje Radauša

Dr. sc. Vesna Vlašić, Požega

Kurjački memento Vanje Radauša

Doc. dr. sc. Hrvoje Mesić, Akademija za umjetnost i kulturu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Blato, bratstvo i tišina: franjevački odjeci u djelu Ivana Vanje Radauša

Tihomir Marojević, prof., knjižničarski savjetnik, Gradska knjižnica
i čitaonica Vinkovci

Umjetnik i grad: Ivan Vanja Radauš u memoriji Vinkovaca

Mr. sc. Zlatko Virc, Vinkovci

Vanja Radauš i Vinkovci

Lea Fabijan, mag. educ. hist. et hist. art., Gradski muzej Vinkovci

*Radauševi u Vinkovcima do 1945. i Vanja Radauš u fundusu Gradskoga
muzeja Vinkovci*

Jasna Zeko Stolar, dipl. ing. arh., Vinkovci

*Vanja Radauš u komunikacijskom, odnosno generacijskom pamćenju
Vinkovaca*

Katica Alatrović, pjesnikinja, etnografkinja i čuvarica tradicijske
kulture, Cerna

*Pokajno ruho i običajni kontekst nastanka skulpture „Žalosna majka“
Vanje Radauša u Prkvcima*

Srebrenka Takšić, predsjednica Zagonetačkoga društva Vinkovci

Vanja Radauš u enigmatiči

16 sati

Rasprava i zaključci

Slavonijo

Slavonijo
Moja Slavonijo
Koliko poniženja
Koliko prijegora
Koliko zala
Velikih
I malih
Gutao sam
Gutam
I znam
Gutaću
Pa ipak
Sve što je u meni
Pripada samo
Tebi
I nema ničega
Jačega
Silnijeg
Moćnijeg
Što bi moglo zamijeniti
Tebe
Mila mamo moja
Crna zemljo
Natopljena
Puna krvi
Znoja
Vog mog naroda
Ponosnog

Vanja Radauš, *Žalosna majka*,
skulptura u bronci, 1966., Prkovci

Ova je zemlja hrvatska

Ova je zemlja hrvatska
Uvik je bila
I ostat će
Va naša Slavonija
Ravna i krvava
Od muke i znoja
Seljaka
Od krvi naših
Momaka
Što popadoše
Od žandarskih
Metaka
Noževa
Kundaka
I ništa i nitko i nikada
Neće
I ne može
Zatvoriti usta naša
Da divanimo
Jezikom
Matera naših
Jezikom hrvatskim
Milim
Svetim
Dragim
Jedinim
Našim.

SAŽETCI

Željka Djeke, dipl. knjiž., prof.
Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci
zheljkad@gmail.com

ČITATELJSKI TRAGOVI IVANA VANJE RADAUŠA

Ivan Vanja Radauš (Vinkovci, 1906. – Zagreb, 1975.), akademski kipar, slikar i pisac, bio je učenik vinkovačke Gimnazije, a 1930. godine diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Radio je kao nastavnik na Državnoj obrtnoj školi u Zagrebu te na Akademiji likovnih umjetnosti, gdje je vodio Majstorsku radionicu za kiparstvo. Bio je član umjetničke skupine *Zemlja* te član Jugoslaven-ske akademije znanosti i umjetnosti. U svom stvaralaštvu bio je pod utjecajem Ivana Meštrovića, Augustea Rodina i Antoinea Bourdellea. Radauš je bio snažno vezan uz Slavoniju i rodne Vinkovce, gdje je proučavao folklor i poticao kulturno djelovanje. Odlikovao se iznimno širokim interesom za brojna znanstvena i umjetnička područja. Objavio je više pjesničkih zbirki: *Slavonijo, zemljo plemenita*, *Kosilica vremena* i *Requiem za tifusare*, dok je zbirka *Buđenje snova* objavljena posthumno. Dobitnik je brojnih nagrada te je proglašen počasnim građaninom Vinkovaca.

Svrha je ovoga rada dodatno osvijetliti čitateljske navike, društveni, privatni i profesionalni život Ivana Vanje Radauša na temelju pronađenoga sitnog tiska i različitih tiskanih materijala u njegovoj privatnoj knjižnici. Radauševa supruga, dr. sc. Jelka Ribarić-Radauš, i njegove tri kćeri Tatjana, Mirjam i Ranka – darovale su 1998. godine njegovu privatnu knjižničnu zbirku Gradskoj knjižnici i čitaonici

Vinkovci. Radauš, strastveni bibliofil, svoju je zbirku stvarao kupujući i primajući knjige na dar. Darovani fond izrazito je raznolik i svjedoči o njegovu širokom obrazovanju i intelektualnoj znatiželji. Zbirka broji oko 7 000 svezaka knjižne građe na hrvatskom i drugim svjetskim jezicima. Obuhvaća knjige, serijske publikacije, kataloge izložbi i arhivsku građu iz svih područja znanosti. Posebnu vrijednost imaju stare i rijetke knjige tiskane do 1850. godine, kao i zavičajna izdanja. Tijekom stručne i tehničke obrade zbirke pronađen je velik broj materijala koji pružaju uvid u Radaušev privatni i profesionalni život. Ti su materijali prikupljeni iz knjiga i časopisa, a uključuju novinske članke, pisma, crteže, privatne dokumente, fotografije, razglednice, letke, posvete u knjigama te druge umetnute sitne sadržaje. Svi su pronađeni materijali popisani i sistematizirani u zasebnim poglavljima. Ovakav pristup omogućuje dublje razumijevanje interesa velikoga hrvatskog kipara Ivana Vanje Radauša, njegovih čitateljskih sklonosti, prijateljstava, putovanja, intelektualnoga rada i njegove svestrane osobnosti.

Ključne riječi: Ivan Vanja Radauš, čitateljski tragovi, umjetničko stvaralaštvo, Spomen-zbirka Ivana Vanje Raduša, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci

Tihana Boban, viša kustosica

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, Zagreb
tboban@hazu.hr

VANJA RADAUŠ – KIPAR RIJEČI: PORTRETI KNJIŽEVNIKA U NJEGOVU OPUSU IZ FUNDUSA GLIPTOTEKE HAZU

Vanja Radauš (1906. – 1975.) bio je među najvažnijim hrvatskim kiparima XX. stoljeća, osobito poznat po skulpturama i kiparskim ciklusima koje karakterizira dramatičan ekspresionizam, snažan formalni izraz i bogata emotivna gesta. Dok se često teme u njegovu opusu odnose na rat, tragediju, smrt, društvene marginacije i cikluse („Tifusari“, „Panopticum Croaticum“ i dr.), značajan, ali rjeđe samostalan segment čini njegova aktivnost kao književnika, ali i portretista književnika i kulturnih velikana. Ti radovi pokazuju drukčiji aspekt Radauševe kiparske poetike: spajanje individualnoga karaktera s poetskom introspekcijom, gdje oblik i rukopis kiparske tehnike reflektiraju unutarnji izraz osobe koju prikazuje.

Osim toga, izradio je niz portreta hrvatskih i inozemnih književnika, od kojih će dio biti predstavljen iz fundusa Gliptoteke HAZU. Razvoj likovnoga izraza možemo pratiti od poslijeratnih portreta Augusta Cesarca, Nade Dimić, Vladimira Nazora lišenih heroike, preko portreta Fjodora Mihajloviča Dostojevskoga sredinom 1950-ih koji je realiziran kao intimniji kip i portreta Francoisa Villona, zatim javnih plastika (Dragutin Domjanić, Ivana Brlić-Mažuranić) do ciklusa *Panopticum Croaticum*. Kroz ciklus *Panopticum Croaticum* (1959. – 1961.), Radauš je izradio portretne figure velikana hrvatske kulture i

književnosti kao što su Vatroslav Lisinski, August Cesarec, Ivan Goran Kovačić, Janko Polić Kamov, Josip Račić, Fran Supilo, Antun Gustav Matoš i dr. Ovaj ciklus spaja portretne karakterizacije sa simboličkim i dramatičnim interpretacijama – likovi nisu samo prikazani kako izgledaju, već se evocira njihov kulturni značaj i tragična sudbina.

Također, radio je portrete bližnjih osoba – primjerice svoje majke, kćeri, supruge – te drugih poznatih zagrebačkih kulturnih ličnosti. Iako oni nisu uvijek književnici, ti radovi često pokazuju isti kiparski jezik karakterizacije i introspekcije. Radaušev portretni opus književnika i kulturnih velikana pokazuje njegovu sposobnost da oblikom i materijalom izrazi više od fizičke sličnosti – da prenese osobnost, unutarnju napetost, moralnu i kulturnu težinu. U tom segmentu njegova djela služe kao most između kiparstva i kulture riječi, između vizualnog i književnog nasljeđa.

Ključne riječi: Vanja Radauš, fundus Gliptoteke HAZU, portretne skulpture, književnici, kulturni velikani

Dr. sc. Ljiljana Kolenić, redovita profesorica u trajnom izboru u mirovini
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
kolenic.ljilja@gmail.com; kolenic@ffos.hr

HRVATSKI JEZIK U RADAUŠEVOJ SLAVONIJI, ZEMLJI PLEMENITOJ

Vanja Radauš objelodanio je zbirku *Slavonijo, zemljo plemenita* u Zagrebu 1969. Druga je polovica XX. stoljeća povijesna za hrvatski jezik: godine 1967. objelodanjena je *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika* što je označilo početak hrvatskoga proljeća. Knjiga stihova Vanje Radauša *Slavonijo, zemljo plemenita* posvećena je hrvatskome jeziku, Slavoniji, djetinjstvu u Slavoniji, hrvatskoj riječi, teškim sudbinama ljudi u Slavoniji, ljubavi i strasti, tuzi, boli i sreći (*Slavonijo, / Tugo / Boli, / Srećo*). Posebna će se pozornost posvetiti riječima i oblicima što su tipični za slavonski dijalekt (*ponjavci, sokaci, didaci, svetenje, inoča, ušo, izišo*), imenima bliskih ljudi u pišćevu selu (*strina Marica, Janja Makareva, Matanova Kata, pokojna Marta, Šima, Iva, Kata*), toponimima i mikrotoponimima (*Bosut, Ervenica, Nevkoš, Bid*). Vanji Radaušu slavonski je dijalekt povezan s djetinjstvom, on ga dobro poznaje i u svojim stihovima vješto unosi elemente slavonskoga dijalekta u svoje stihove, tako da hrvatski književni jezik i slavonski dijalekt u njegovim pjesmama postaju nerazdvojna i jedinstvena cjelina. Govorit će se i o bojama koje imaju značajnu ulogu u slikanju Slavonije (*žuto žito, plavo nebo/cvjetovi/oči, crna zemlja*).

Vanja Radauš naslovio je svoju zbirku *Slavonijo, zemljo plemenita* prema poznatim stihovima iz Relkovićeve *Satira*, a koji su postali prepoznatljivom svezom riječi kada se govori o Slavoniji. Toj je prepoznatljivosti pridonio i Vanja Radauš svojim stihovima.

Ključne riječi: Vanja Radauš, Slavonija, leksik, oblici riječi, slavonski dijalekt

Anica Bilić, znanstvena savjetnica u trajnom izboru i upraviteljica
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Centar za znanstveni rad u Vinkovcima
abilic@hazu.hr

ČITANJE PJESNIČKIH ZBIRKI JOSIPOVO POLJE I ZASPALA RAVNICA VANJE RADAUŠA U POSTKOLONIJALNOM KLJUČU

Korpus istraživanja dvije su neobjavljene strojopisne zbirke pjesama Vanje Radauša (1906. – 1975.) *Josipovo polje* i *Zaspala ravnica*, pohranjene u Arhivskom spremištu u Vinkovcima pod ingerencijom Državnoga arhiva u Vukovaru s još nekoliko njegovih književnih rukopisa, nastalih od 1968. do 1975. U interpretativnom čitanju navedena korpusa primjenjuju se postavke postkolonijalne teorije i kritike s obzirom da se Vanja Radauš u njima referira na prostor i povijest Slavonije i Bosanske Posavine koji je bio podčinjen kolonijalno-imperijalnim silama iz nekoliko centara moći na rubnom prostoru gdje se dodiruje europski Zapad s Istokom. U Radauševu stihovlju javlja se društveno i intimno senzibilizirani lirski subjekt koji daje prostora marginaliziranoj skupini te se čuje i glas traumatiziranih u hibridnom prostoru između zadanih identitetskih obrazaca pod teretom povijesti i socijalne ugroze. U fokusu je tekstualne analize Radauševa kritičko pisanje u vremenu kada su stereotipi bili jedini način vidljivosti u javnom prostoru. Istraživanje navedena korpusa usmjereno je na praćenje procesa dekonstrukcije stereotipa i dekolonizacije povijesti, identiteta, književnosti i jezika te Radaušev nemali obol i opus, koji je, ostavši neobjelodanjen, postao zaboravljen i nevidljiv u književnom

polju, neovjeren u kanonu pa stoga neutjecajan i neučinkovit resurs te neinstitucionalizirani kapital. Cilj je istraživanja književno oživjeti segment Radauševa pjesništva i interpretativnim čitanjem propitati mu mjesto u hrvatskoj književnoj dijakroniji.

Ključne riječi: Vanja Radauš, rukopisno pjesništvo, postkolonijalna teorija i kritika, stereotip, dekolonizacija književnosti i jezika

Dr. sc. Marica Liović, redovita profesorica
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
liovmar@gmail.com

NAUSIKAJA S OBALA JADRANSKOGA I PANONSKOGA MORA

Vanja Radauš (1906. – 1975.), jedan od najutjecajnijih hrvatskih likovnih umjetnika XX. stoljeća, bavio se i književnim radom. Za života objavio je zbirke pjesama *Slavonijo, zemljo plemenita* (1969.), *Kosilica vremena* (1971.) te *Rekvijem za tifusare* (1971.). Postumno (2000.) objavljena mu je zbirka *Buđenje snova* u biblioteci *Rukoljub*, gdje su se njegovi stihovi našli u društvu djela uglednih hrvatskih suvremenih književnika kao što su Pavao Pavličić, Miro Gavran, Josip Cvenić, Višnja Stahuljak, Goran Tribuson i drugi.

U Državnom arhivu Vukovar, Arhivskom sabirnom centru Vinokovci, u Fondu Radauš čuva se i jedan dio ostavštine Vanje Radauš: među ostalim, i zbirka pjesama *Nausikaja*. Strojopisna varijanta sastoji se od dvjestotinjak lirskih ostvarenja, najčešće donesenih slobodnim stihom, bez interpunkcijskih spona. Na naslovnici je ime autora, naslov i datum („april 1969.“). Zbirka nosi posvetu: „/Zemlji istarskoj/ /Svima onima/ /Koji su se borili/ /I život poklonili/ /Ovoj zemlji hrvatskoj/. Uz pojedine ostvaraje vidljivi su redaktorski zahvati: vjerojatno je autor pripremao tekstove za tisak, no zbirka nikada nije objavljena.

Temeljni je zadatak ovoga istraživanja detektirati odnos lirskog subjekta spram konstruiranoga svijeta lirskoga iskaza te učinke takve književne strategije. Ponajprije se misli na intertekstualnu relaciju

spram antičkog tematsko-motivskoga sloja i njegove funkcije te učinaka u suvremenom prostoru i vremenu koje predstavlja prostor i vrijeme lirskoga subjekta.

S obzirom na činjenicu da je riječ o uradcima o kojima hrvatska znanost o književnosti nije dala svoj pravorijek, jedan od zadataka bit će i detektirati mjesto ove zbirke u hrvatskoj književnoj historiografiji. U konačnici, opsežnijim istraživanjima koja uključuju sustavan pristup djelu i kontekstu ovoga autora, cilj je situirati Vanju Radauša književnika unutar pjesništva nacionalne književnosti.

Gljučne riječi: intertekstualnost, hrvatska književna historiografija, lirsko pjesništvo, prostor, tematsko-motivski antički stratum, Vanja Radauš

RATNA TRAUMA U ZBIRCI *TALOZI KRV* VANJE RADAUŠA

U ovome će se radu analizirati rukopisna zbirka *Talozi krvi* Vanje Radauša koja se čuva u Državnome arhivu u Vukovaru, Arhivskom sabirnom centru Vinkovci. Zbirka će se interpretirati u kontekstu literarne teorije trauma te će se identificirati načini integracije potisnutih sadržaja i identitetskih lomova u pjesnički tekst. Centralna trauma reprezentirat će se kao povijesna, ali tek nakon što dominantna ratna trauma, koja se pojavljuje kao intertekstualna matrica u dugom nizu od Homera, usmene književnosti, protuturske tematike u hrvatskoj književnosti, kontekstualizira potisnuta značenja (pjesnika zanimaju žrtve, a ne junaci). Lom se očituje i kao hibridnost forme – kao šav lirskoga (povezanost prostora i identiteta – slavonskičnost teksta) i epskoga pjesništva („epika granice“ P. Pavličić). Budući da je riječ o zbirci koja nije objavljena, nastojat će se dokazati da je ratna trauma sredstvo konstrukcije značenjske nelagode i represije koju lirski subjekt doživljava u suvremenosti. Nastojat će se dokazati da je Radauševa pjesnička zbirka nastala i kao kritika socijalističke ideje novoga čovjeka razuma i društva koje tek što se nije ostvarilo.

Značenjski lomovi u tekstu (ranjavanja) događaju i na drugim razinama identiteta – kako kulturnog tako i osobnog. Stoga će se analizirati i intertekstualni kontekst koji Radauš navodi u autoreferencijalnom zapisu *Moja Slavonija*, te u tekstu nazočni kulturalni slojevi

koji se protežu od mitske svijesti do suvremene ideologije. Motivi i jezik, odnosno jezični stilemi posebno su zanimljivi za razumijevanje stereotipa te će se jedan dio rada odnositi i na kulturalnu traumu koja se pojavljuje kao značenjski cijep u reprezentacijama Slavonije kao zemlje blagostanja, te Radauševog prikaza slavonske zemlje u talozima krvi i povijesnog nasilja. S druge strane lirski subjekt kao konstitutivni sloj svoje lirske egzistencije navodi i ranjeno djetinjstvo te će se analizirati načini na koji se konstruira osobna trauma (sraz jakih individualnosti i društvenih normi). Naznačit će se i funkcija lirskog jezika koje pamćenje istražuje kao bolno, te na taj način predstavlja Radauševu stilematiku kao točku otpora legitimiziranim oblicima pamćenja.

Ključne riječi: literarna teorija traume, ratna, povijesna, osobna, kulturalna trauma, razine identiteta, prostor, pamćenje

KURJAČKI MEMENTO VANJE RADAUŠA

Vinkovčanin Vanja Radauš ostvario se kao kipar, slikar i književnik. Parafrazirajući Matka Peića, označit ćemo ga kao čovjeka širokog talenta i srca čije poimanje umjetnosti nije bilo omeđeno granicama, a s druge strane karakterizirala ga je vezanost za zavičaj i domovinu. Njegova opsežna rukopisna ostavština koja se čuva u Državnom arhivu u Vukovaru, Arhivskom sabirnom centru u Vinkovcima, nepravedno je ostala na margini zaborava. U ostavštini se nalazi 11 neobjavljenih zbirki pjesama, a u radu će se istražiti rukopisna zbirka *Kurjaci* koja sadrži preko sto pjesama. Hrvojka Mihanović Salopek objavila je u knjizi *Buđenje snova* (2000.) izbor iz Radauševe rukopisne baštine (uvrstila je i nekoliko pjesama iz zbirke *Kurjaci*). Baveći se tragičnom sudbinom hrvatskoga naroda kroz povijest, Radauš nam u *Kurjacima* ostavlja svojevrsnu opomenu jer znano je kako se povijest ponavlja. U sveopćem kolopletu patnje, zla ekspresionističkih slika, saveznici su mu bijesni kurjaci. Pjesnikov umjetnički prostor napušta zavičajne okvire i smješta se u velebitski krajolik. Poetika prostora jedna je od značajnih tematsko-stilskih smjernica ove zbirke. Koristeći animalističke i floralne motive uz mitološke i motive iz usmenoga stvaralaštva gradi nepokorenu viziju hrvatske cjelovitosti, a s druge strane upozorava na europsku dvoličnost. Cijelom zbirkom provlače se apokaliptične slike, topoi zla i nasilja. Pjesnikovo umjetničko nagnuće obilježio je *thanatos* s ispreplitanjem fikcijskoga i mitološkoga. Poetski jezik karakterizira ritmičnost ostvarena stilskim figurama, postmodernistička igra riječima te ludizam koji se očituje ubacivanjem citata iz usmenoga diskursa.

Ključne riječi: poetika prostora, animalistički motivi, topoi zla i nasilja, mitološko, ludizam

Doc. dr. sc. Hrvoje Mešić
Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku
hrvoje.mesic35@gmail.com

BLATO, BRATSTVO I TIŠINA: FRANJEVAČKI ODJECI U DJELU IVANA VANJE RADAUŠA

Rad tematizira franjevačke odjeke u umjetničkom i pjesničkom opusu Ivana Vanje Radauša, jednog od najsugestivnijih hrvatskih umjetnika XX. stoljeća. Premda Radauš nije bio religijski umjetnik u užem smislu, njegovo stvaralaštvo odiše duhovnošću bliskom franjevačkom pogledu na svijet – osobito kroz motive zemlje, patnje, tišine i bratstva sa stvorenim. Analizom odabranih pjesama i skulptura u dijalogu s *Pjesmom stvorova* sv. Franje Asiškog, rad ukazuje na duboku etičku i estetsku usmjerenost prema jednostavnosti, poniznosti i kontemplaciji. U Radauševim djelima blato postaje simbol ukorijenjenosti i poniznosti, bratstvo se očituje kroz solidarnost s patnicima i prezrenima, a tišina progovara kao prostor pomirbe i nutarnje slobode. Ovaj rad nudi čitanje Radauševa opusa kao suvremenog izraza duhovne osjetljivosti koja nadilazi granice religijskoga jezika, a istovremeno ostaje duboko ukorijenjena u univerzalnim vrijednostima franjevačke misli.

Ključne riječi: Ivan Vanja Radauš, franjevačka duhovnost, skulptura, poezija, sv. Franjo Asiški, *Pjesma stvorova*, egzistencijalna estetika

Tihomir Marojević, prof., knjižničarski savjetnik
Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci
tiho98@gmail.com

UMJETNIK I GRAD: IVAN VANJA RADAUŠ U MEMORIJI VINKOVACA

Ivan Vanja Radauš (1906. – 1975.), istaknuti hrvatski kipar, slikar i književnik, jedno je od najupečatljivijih imena hrvatske umjetnosti XX. stoljeća. Iako je veći dio života djelovao u Zagrebu, njegovo je porijeklo vezano uz Vinkovce, grad u kojem su započeli njegovi prvi umjetnički koraci i u kojem su ostali brojni tragovi njegova stvaralaštva. Cilj je ovoga rada predstaviti i analizirati prisutnost Ivana Vanje Radauša u kulturnom krajoliku Vinkovaca, s posebnim naglaskom na njegov kiparski, književni i intelektualni doprinos te ostavštinu koja se čuva u gradskim institucijama.

U uvodnom dijelu rada predstaviti će se osnovni biografski podaci s naglaskom na dolazak obitelji Radauš u Vinkovce, Radauševo školovanje te osnovne značajke njegova umjetničkog izraza.

Rad je podijeljen u nekoliko tematskih cjelina. Prva cjelina posvećena je kiparskom stvaralaštvu Ivana Vanje Radauša. U njoj će biti obrađeni njegovi javni spomenici i poprsja koji se nalaze na području Vinkovaca. Također će biti predstavljena spomen-obilježja podignuta u čast Radaušu – spomen-ploča i poprsje. Posebna pozornost bit će posvećena Gradskom groblju u Vinkovcima, na kojem se nalazi nekoliko nadgrobnih spomenika čiji je autor Radauš.

Druga cjelina rada bavit će se njegovim književnim opusom. Bit će predstavljene zbirke koje su objavljene za njegova života, kao i one

koje su objavljene posthumno, uz analizu tematskih i stilskih značajki Radauševa književnog izričaja.

U trećoj cjelini obrađuje se ostavština Ivana Vanje Radauša koju čuva Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci. Posebno će se predstaviti njegova privatna knjižnica, koja je 1998. godine dospjela u vinkovačku knjižnicu. Analizirat će se struktura fonda, najvrednija izdanja, rukopisni zapisi te stare i rijetke knjige, s naglaskom na zavičajnu građu i autore povezane s Vinkovcima. U sklopu Spomen-zbirke iz Radauševe ostavštine nalazi se i neknjižna građa, uključujući umjetnička djela te njegov radni stol i stolica, koji će također biti predstavljeni.

Dijelom Radauševe ostavštine koju Knjižnica čuva u Zavičajnoj zbirci „Cibaliana“ jesu i rukopisi te zbirka fotografija koje je Radauš snimao na svojim putovanjima. Ova vrijedna građa otkupljena je početkom 2023. godine, a ovim radom bit će prvi put sustavno predstavljena javnosti.

U završnom dijelu rada bit će prikazan suvremeni projekt „Radauš u proširenoj stvarnosti“ koji provodi Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci. Cilj projekta je edukacija šire javnosti o značaju Ivana Vanje Radauša u kontekstu vinkovačke i hrvatske kulturne povijesti, korištenjem inovativnih digitalnih tehnologija.

Ključne riječi: Vanja Radauš, spomenici, Vinkovci, proširena stvarnost, ostavština

VANJA RADAUŠ I VINKOVCI

Odlazak mladoga Vanje Radauša iz Vinkovaca (1924.) bio je u određenom smislu raskid svih veza s rodnim gradom, osim rodbinskih. Završetkom rata 1945., Radauš je slovio za jednoga od najistaknutijih Vinkovčana koji su bili pri vrhu vlasti. U razdoblju od 1945. do 1950. na čelu lokalne vlasti u Vinkovcima bile su osobe koje su pozornost jedino usmjeravale na izvršavanje zadataka KPJ, odnosno KPH.

Postupno napredovanje Dragutina Žanića – Karle na raznim društveno-političkim funkcijama, a naročito njegov mandat u tadašnjem Saboru NRH, doveo ga je do uspostave intenzivnijih kontakata s Vanjom Radaušem. Ta veza imala je dvojaki značaj: Žaniću je pomogla osnažiti lokalni patriotizam, a Radaušu su bile otvorene mogućnosti prezentacije kiparskih ostvarenja. Njegov pristup u skulpturalnom prikazu često je odudarao od uobičajenih formi. On je njima naglašavao lokalnu notu što je ukazivalo na lokalni doprinos u NOB-u čiji je doprinos bio osporavan. Radaušev češći boravak u Vinkovcima, ali i u okolnim mjestima imao je pozitivan utjecaj na jačanje vrijednosti narodnoga stvaralaštva. Njegovo podržavanje narodne (tradicijske) kulture s naglašavanjem nacionalnih vrijednosti, pozitivno je utjecalo na sve jače iskazivanje nacionalnih (hrvatskih – šokačkih) vrijednosti. Njegovo vrednovanje doprinosa vinkovačkoga literarnog kruga, kao i drugih istaknutih pojedinaca u raznim područjima kulture, znanosti i gospodarstva davalo je poticaj da se svima njima posveti veća pažnja.

Žanićevim odlaskom iz lokalne politike, suradnja između općinskih vlasti i Radauša postupno slabi. Uspostavljene veze i simpatije koje je Radauš stekao u narodu nisu oslabile što se najbolje moglo vidjeti u masovnom posjetu seoskih folklornih društava njemu u atelieru na Zmajevcu i nastupu na koncertu u dvorani *Lisinski*. U vremenu „hrvatske šutnje“ ni Radauš ni Vinkovci nisu prekidali svoje prijateljstvo, ali sad se ono odražavalo više na kulturnom planu.

Radauš je neosporno bio osoba koja nije mijenjala svoje uvjerenje, ostao je tome dosljedan što se vidi iz njegova likovnoga stvaralaštva, njegove brige za spomeničku baštinu i što je svoju ljubav prema rodnom kraju iskazivao literarnim stvaralaštvom.

Ključne riječi: Radauš, Žanić, skulpture i NOB, tradicijska kultura

Lea Fabijan, mag. educ. hist. et hist. art.
Gradski muzej Vinkovci
lea@muzejvk.hr

RADAUŠEVI U VINKOVCIIMA DO 1945. I VANJA RADAUŠ U FUNDUSU GRADSKOGA MUZEJA VINKOVCI

Obitelj Radauš bila je do 1945. godine dio građanskoga tkiva Vinkovaca u kojem se njegovao i poticao društveni, kulturni i gospodarski razvitak grada, a u toj se sredini oblikovao i kipar Vanja Radauš (1906. – 1975.), jedan od najznačajnijih hrvatskih umjetnika XX. stoljeća. Rodni grad i obiteljsko okruženje imali su važnu ulogu u njegovu formiranju, a djetinjstvo i mladost u Slavoniji ostavili su trajan trag u njegovoj umjetničkoj imaginaciji.

Radauš je nastavio školovanje u Zagrebu, gdje je završio Akademiju likovnih umjetnosti, no ostao je duboko vezan za rodni kraj. Njegovo stvaralaštvo razvijalo se od portreta i crteža preko predratnih i ratnih ciklusa sve do kasnijih monumentalnih kiparskih djela. Posebno je značajna serija grafika i crteža nastala tijekom Drugoga svjetskog rata, u kojoj autor dokumentira stradanja, bol i otpor, oblikujući prepoznatljiv izraz snažne socijalne i humanističke angažiranosti.

Gradski muzej Vinkovci čuva reprezentativnu zbirku njegovih radova: od ranih crteža iz 1930-ih i 1940-ih, preko grafika iz mapa *U partizanima* i *Mi pamtimo*, do skulptura poput *Majke* (1957.) i *Slavonke* (1953.). Zbirka obuhvaća i portrete članova obitelji, aktove te opsežne cikluse grafika spomenutih u kontekstu ratnih užasa. Osim

umjetnina, u muzeju se na Etnološkom i Povijesnom odjelu čuvaju i predmeti iz njegova ateljea, pristigli u Vinkovce kao dio ostavštine nakon umjetnikove smrti, što dodatno obogaćuje sliku o njegovu životu i radu.

Na taj način fundus muzeja omogućuje sagledavanje kontinuiteta Radauševa stvaralaštva od mladenačkih pokušaja do zrelih radova. Proučavanje Radauševe obitelji u Vinkovcima, kao i njegovih djela i ostavštine sačuvanih u Muzeju, pridonosi razumijevanju kulturne povijesti grada te potvrđuje vezu između lokalne sredine i nacionalnoga likovnog identiteta. Vanja Radauš, čiji se opus danas ubraja u vrhunce hrvatske umjetnosti, ujedno je i neizostavan dio kulturne memorije Vinkovaca.

Ključne riječi: Radauševi, Vinkovci, Gradski muzej Vinkovci, Zbirka Vanje Radauša, ostavština

Jasna Zeko Stolar, dipl. ing. arh.
Vinkovci
jasna.zeko.stolar@vinkovci.hr

VANJA RADAUŠ U KOMUNIKACIJSKOM, ODNOSNO GENERACIJSKOM PAMĆENJU VINKOVACA

Vanja Radauš je, osim iznimno bogatoga opusa u likovnoj i književnoj umjetnosti, svoj trag ostavio i u sjećanjima mnogih s kojima je dolazio u kontakt, a posebno obitelji Karabalić iz Rokovaca s kojom ga je povezivalo međusobno poštovanje, velika ljubav prema Slavoniji i Hrvatskoj uopće, te veliko prijateljstvo koje se očitovalo na razne načine od prvoga susreta pa sve do kraja njihovih života.

Radauš i njegova supruga, gospođa Jelka Radauš Ribarić često su bili dragi gosti Mate Karabalića u Rokovcima, a ded-Matina životna priča bila je inspiracija za Radauševu pjesmu *Nekad, nekad*.

O tom neobičnom i srdačnom prijateljstvu svjedoče i brojni predmeti, monografija s posvetom, pisma, čestitke, umjetnička djela, a posebno skica za portret ded-Mate nastala dan prije Vanjine neočekivane smrti.

Gospođa Jelka je i nakon Vanjina odlaska na razne načine nastavila njegovati prijateljstvo s ded-Matom i njegovim potomcima te su sjećanja obitelji Karabalić na inspirativni bračni par Radauš oslikana lijepim uspomenama i prožeta toplinom iskrenoga i brižnoga odnosa.

Ključne riječi: Vanja Radauš, Mata Karabalić, Rokovci, prijateljske veze, komunikacijsko pamćenje

Katica Alatrović, pjesnikinja, etnografkinja
i čuvarica tradicijske kulture
Cerna

POKAJNO RUHO I OBIČAJNI KONTEKST NASTANKA SKULPTURE ŽALOSNA MAJKA VANJE RADAUŠA U PRKOVcima

U izlaganju će biti rekonstruiran običaj u tradicijskoj zajednici Šokaca povezan s pučkim vjerovanjem da majka ne smije jesti jabuke do blagdana svetoga Petra, a na Petrovo ih dijeli djeci u obitelji i susjedstvu. Nakon toga slijedi opis pokajnoga, žalobnoga ili korotnoga ženskoga ruha u Prkovcima koje je, kao i navedeni običaj, poslužilo Vanji Radaušu kao predložak za izradu brončane skulpture *Žalosna majka*. Skulptura je dar akademskoga kipara i akademika Vanje Radauša selu Prkovcima, gdje je postavljena i svečano otkrivena 13. studenoga 1966. godine.

Ključne riječi: Vanja Radauš, Prkovci, skulptura, običaj za Petrovo, pokajno ruho

Srebrenka Takšić, predsjednica *Zagonetačkoga društva Vinkovci*
Vinkovci
srebrenkataksic@yahoo.com

VANJA RADAUŠ U ENIGMATICI

Svatko tko danas ulovi pet minuta planetarne slave uopće ne treba sumnjati da će, prije ili kasnije, ugledati svoje ime kao temu u nekom enigmatskom listu. Zato nas ne treba čuditi da je i Vanja Radauš koji i nije baš bilo tko, već veliki i svestrani hrvatski umjetnik, višestruko prisutan u različitim zagonetačkim radovima. Ponekad je to vezano uz neku njegovu obljetnicu (rođenja ili smrti), a ponekad sasvim neobvezno kada bi neki od zagonetačkih autora dobio ideju za svoj rad. Nažalost, ne postoji sustavno prikupljanje i dostupnost svih do sad objavljenih enigmatskih uradaka pa se niti za ovu priliku nije moglo doći do svih radova u kojima je tema Vanja Radauš ili neko njegovo djelo. Na svu sreću, svi kolege zamoljeni da daju svoj zagonetački doprinos i pošalju neki od starih radova u kojima je Radauš bio tema, načinili su i neke nove tako da se uspio napraviti i mali pregled različitih enigmatskih oblika o Radaušu. Našla se tu adresa, pa akrostih, ispunjaljka i različite križaljke, pomicaljka, potiraljka, nekoliko premetaljaka (obične, s izmjenom i u stihu) te rebus i njegove inačice. Većina autora poigrala se njegovim imenom i prezimenom, nekolicina je tome dodala i zanimanje, a u par radova pronalazimo naslove njegovih djela, nazive tehnika kojima se koristio i rodno mjesto. Prema enigmatskoj vrsti najviše su zastupljene premetaljke i različiti oblici križaljaka. Najstariji je rad iz 1969., a ostali su radovi uglavnom iz 2025., pripremljeni upravo za ovu prigodu. Kroz sve

radove moguće je vidjeti umješnost autora da se poigraju slovima, a za odgonetače svaka je zagonetka mogućnost da nešto novo nauče, uživaju u virtuoznosti autora premetaljke ili stiha ili jednostavno da zanimljivo i opušteno provedu vrijeme.

Ključne riječi: Vanja Radauš, enigmatika, rebus, križaljka, premetaljka, pomicaljka, potiraljka, ispunjaljka

Iva se

Iva se
Rodio
Iz krila materinog
I umro
U krilu materinu
Taj Iva
Lip ko snaša
Bistar ko kap rose
Mlad ko mlada
Voćka
Ali trula
Sagnjila
U samom sebi
Od bolesti
Slavonije
Slavonske bolje
Boljetice
Stare sušice
Iva je umro
Al je živ
Osto
Djuka Begović
Njegovi Starci
Genka

I puno toga
Obilnog
Preobilnog
Za te godine
Za tu
Mladost
Skoro dječaćku
Na malom groblju
Nefkošu
Vinkovačkom prastarom
Grobištu
U trnju
Med glozima
U šikari
Stoji kameni bilig
Njegov spomenik
Samo nadgrobni
Spomenik
Iva, moj Iva
Suzo materina
Diko
Neoplakana
Suzama i rosom
Isplakana

Vanja Radauš, *Ivan Kozarac*, skulptura u bronci, 1965.,
pred zgradom Vukovarsko-srijemske županije u Vinkovcima,
Glagoljaška ulica br. 27

KNJIŠKI KRNJAŠ X.

Znanstveno-stručni skup

*Akademik Ivan Vanja Radauš (1906. – 1975.), akademski kipar,
slikar i književnik, o 50. godišnjici smrti*

Nakladnik

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, HR – 10000 Zagreb

Za nakladnika

Akademik Dario Vretenar, glavni tajnik

Adresa uredništva

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Centar za znanstveni rad u Vinkovcima
Jurja Dalmatinca 22, HR-32100 Vinkovci
032 332 316

hazu.centar-vk@hazu.hr

Grafička urednica

Nina Ivanović

Lektura

Dr. sc. Anica Bilić, znanstvena savjetnica u trajnom izboru

Korektura

Ksenija Petričić

Tisak

Stega tisak, d. o. o., Zagreb

Naklada

100 primjeraka

ISBN 978-953-347-644-5

studeni 2025.

Adams Tany.